

Kristian Kristiansen: Svar til C. J. Becker

Det er med nogen tøven at jeg besvarer C. J. Beckers indlæg – af flere grunde. Mens jeg i min artikel søgte at fremstille de *dominerende* tendenser i udviklingen, og så vidt muligt søgte at distancere mig fra de mange personlige og institutionelle modsætninger i faget, trækker C. J. Becker nu en lang række isolerede enkeltheder frem med både direkte og indirekte relation hertil. Den anden betænkelighed udspringer af kritikken noget tilfældige karakter – snart rettes den mod konkrete enkeltheder, snart mod principielle spørgsmål, og snart fremsættes udokumenterede påstande og skjulte hentydninger, som kun vanskeligt kan forstås af de af tidsskriftets læsere, der ikke kender dansk arkæologi indefra. Kritikken bygger således i vidt omfang på andre forudsætninger end de der er nedlagt i artiklen; derfor drejer den sig i langt højere grad om hvordan C. J. Becker mener min artikel burde være skrevet, og i væsentlig mindre grad om hvad der rent faktisk står i den. Jeg skal derfor nøjes med at kommentere nogle mere principielle spørgsmål, samt korrigerer et par af de mest graverende misforståelser af artiklens indhold og sigte.

Becker tager først fat på spørgsmålet om arkæologien har været isoleret fra sine nabo-discipliner, hvor han som arkæolog mener

nej. I den forbindelse er det imidlertid af større interesse hvordan udøverne af nabo-disciplinerne selv har opfattet situationen. Her har Aksel E. Christensen¹ – og med ham formentlig andre historikere – en anden vurdering. Først i de senere år er der skabt en ny situation med bl.a. Henrik Thranes symposier – et godt og vigtigt initiativ, som bestemt bør fremhæves.² Men det ændrer ikke ved de forudgående 20–30 års alt for udprægede isolation, eller ved den fortsatte dominans af typologisk/kronologiske studier på bekostning af kulturvidenskabelige studier. Hermed føres vi frem til den »nye arkæologi«, eller NA, som C. J. Becker foretrækker at kalde den. I min fremstilling af den beskrev jeg først de *almene* forudsætninger som arkæologiens og naturvidenskabernes udvikling gennem de seneste år har skabt, og derefter den mere *specielle* kombination af faktorer der lå bag dens fremvækst i USA og England. Jeg har således ikke på noget tidspunkt ønsket at komme ind på dens spredning i Skandinavien; derfor kunne note 28 have været udeladt – eller udbygget.³ Naturligvis har både Moberg og Hagen afgørende formidlet en række af de nye tendenser på et tidligt tidspunkt, men arbejdet med at fordøje og diskutere NA manifesterede sig indiskutabelt, siden 1968, mest markant på de årlige nordiske studenterkongresser, i Kontakstencil og i Norwegian Archaeological Review. Tilbage står imidlertid at C. J.

1. Når talen er om Danmark og den forhistoriske arkæologi hjælper det ikke at henvise til Norge og Sverige, eller middelalderarkæologien, som jeg slet ikke behandler.
2. At C. J. Beckers efterskrift i gendugivelsen af bind 1 i Politikens Danmarkshistorie ikke er citeret skyldes en lapsus fra min side under renskrivningen af litteraturlisten.
3. Betydningen af Randsborgs arbejder har jeg tidligere gjort rede for i en anmeldelse i Fortid og Nutid (Bind XXVI, hft. 4, side 591 f.). (5 af de 6 citerede titler er dog forskellige udgaver af det samme arbejde). Det kan tilføjes at øvelser over NA indgik i undervisningen på Moesgård fra 1967/68, mens man i København, da jeg i 1971 kom dertil, endnu ikke havde taget de nye tendenser op.

Kristian Kristiansen, mag. art. Født 1948, studier fra 1967 til 1971 ved Århus universitet, fra 1971 til 1975 ved Københavns universitet. Mag.art. ved Århus universitet 1975, kandidatstipendiat samme sted fra 1977.

Beckers bemærkninger herom ikke berører kernen i min fremstilling. Det forekommer unægtelig et stort skridt at tage når det herefter fastslås at min fremstilling »ikke har været objektiv og præcis« og videre: »Det samme gælder desværre de andre forskningshistoriske afsnit«. Det er vist det man elskværdigt kalder en generalisering på et noget spinkelt grundlag.⁴

Men lad os blive endnu en stund ved NA. Den opfattes af C. J. Becker senere i hans bidrag som en retning blandt flere, og det tilføjes, at den må bedømmes ud fra resultaterne, hvad han dog også påtager sig i note 9.⁵ Nu bliver resultaterne imidlertid aldrig bedre end metoderne, der igen udformes i en vekselvirkning mellem det teoretiske og det arkæologiske udgangspunkt (problemstilling/materiale). Det accepterer C. J. Becker tilsyneladende ikke, og derfor kan han heller ikke indse, at de grænser som »nu engang består for et arkæologisk stof« ikke blot »består«, men i hvert enkelt tilfælde defineres af materialets repræsentativitet i forhold til den anvendte metode og den formulerede problemstilling – den være sig kronologisk eller kulturvidenskabelig. Denne forståelseskluft afspejler imidlertid en mere principiel uenighed. Hvor NA netop betoner sammenhængen mellem teoridannelse/problemformulering og udgravning/registrering/bearbejdning, søger C. J. Becker at holde dem adskilt. Becker tilhører den tradition i arkæologien hvor man tilrettelagde arbejdet »fra bunden«, ud fra en mere isoleret betragtning af de enkelte faser i forskningsprocessen, i troen på at vejen gik

trinvis fra enkelthederne til helheden (jævnfør min note 23, side 303). Men det gør den først når målet på forhånd er formuleret, når vejen og dens retning er afstukket; ellers arbejder man i blinde og risikerer at gå i ring, således som alt for megen arkæologisk forskning har gjort det de sidste 30–40 år (jævnfør min artikel i Hikuin 4, under publikation). Skønt der til de enkelte faser i forskningsprocessen hører særlige metoder, bør dette arbejde anskues og tilrettelægges ud fra et kulturvidenskabeligt helhedsperspektiv, fordi det er arkæologiens almene og overordnede mål. Forvekslingen af de forskellige faser i forskningsprocessen med »retninger« forhindrer efter min opfattelse C. J. Becker i at forstå det grundlæggende i NA, og derfor også i at fremkomme med en relevant kritik.

I det forskningshistoriske afsnit har Becker især koncentreret sin kritik om beskrivelsen af Sophus Müller-perioden. Jeg har imidlertid lidt svært ved at genkende mine synspunkter i det becker'ske referat! Det forekommer mig besynderligt at C. J. Becker har overset de nuancer min skildring af Sophus Müller og hans tid rummer: på den ene side betones, at modsætningen til provinsmuseerne i et vist omfang udsprang af øgede videnskabelige krav til arkæologiske udgravninger – på den anden side fremhæves de uheldige konsekvenser Müllers politik fik for museernes virke. På den ene side skildrer jeg ham som restriktiv og egenrådig – på den anden side fremhæver jeg de resultater der blev opnået. Billedet af Sophus Müller og hans tid er ikke entydigt og må stykkes sammen af mange, ofte upublice-

4. Af samme karakter er CJB's kritiske kommentarer til litteraturlisten. For den interesserede læser kan det oplyses, at der siden manuskriptets afslutning er fremkommet en hel serie nyarkæologiske bøger, først og fremmest på Academic Press (især amerikansk arkæologi) og på Duckworth (især engelsk – europæisk arkæologi). Vedrørende CJB's note 8 kan jeg kun opfordre læseren til at konsultere de seneste bidrag i *Årbøger for nordisk Oldkyndighed* 1975, (af bl.a. Karsten Davidsen) for selv at afgøre hvem der refererer problemerne »mindre korrekt.«

5. Denne note viser at Becker ikke har forstået artiklen, hvad han da også tilkendegiver: »at K.K. slår sen-neolitik og enkeltgravkultur sammen (af metodiske grunde, min bemærkning) er rent metodisk ubegribeligt for en arkæolog af den ældre skole.« Lad mig da kort prøve at forklare dette ene, men centrale punkt. Arkæologiske kulturer defineres af særlige typologiske kendetegn i det arkæologiske materiale. De repræsenterer derfor først og fremmest en geografisk og kronologisk ordning af materialet. Bebyggelse, erhvervsstrategi, m.v. styres af bagvedliggende faktorer i økonomien og økologien der, som jeg har forsøgt at vise, ofte overskrider 'kulturernes' rent typologiske afgrænsning – jævnfør til eksempel den stabile bebyggelsesstruktur fra enkeltgravkultur til sen bronzealder. Og de kan kun studeres ved også at sætte det arkæologiske materiale i relation til sådanne faktorer som jordbund, vegetation m.v. (jævnfør til eksempel Randsborgs arbejder i Beckers note 7). Hvad angår de øvrige kritiske bemærkninger om især pollenanalyserne, diskuteres disse problemer udførligt i artiklen.

rede og kun internt kendte enkeltheder. Der er således et stort behov for at få suppleret kildematerialet til belysning af perioden i dansk arkæologi fra ca. 1880 og fremefter, i modsætning til den tidligere Thomsen og Worsaae æra, der er langt bedre belyst. Det ville være meget velkomment om C. J. Becker kunne bidrage med ny viden herom,⁶ men istedet postuleres det at min fremstilling er misvisende og tendentiøs, uden at der fremlægges nogen dokumentation herfor. Becker henviser til medarbejdernes produktion, der jo er velkendt, og jeg skrev iøvrigt kun at Müller rådede over publikationsretten, hvoraf følger retten til at fordele den, ikke at han ønskede at tage æren for institutionens videnskabelige resultater. Man må her erindre at Nationalmuseet på det tidspunkt var arkæologiens eneste videnskabelige institution. Lederfunktionen var således helt central for den videnskabelige kurs, og den kunne naturligvis udøves mere eller mindre demokratisk. At Müller ikke var speciel demokratisk i sin ledelse, selv ikke i forhold til sin tid, er vistnok ligeså uomtvisteligt som hans videnskabelige og organisatoriske dygtighed.⁷ De ofte personlige magtkampe og modsætningsforhold der har karakteriseret dansk arkæologi skal således i vidt omfang ses som forskningspolitisk betingede. Dette forklarer også hvorfor personskit på lederposten i flere tilfælde førte til drastiske ændringer i den arkæologiske virksomhed.

Vedrørende forholdet til provinsmuseerne er det atter mindre interessant at det lykkedes at få etableret en nogenlunde formel enighed (i *Aarbøger* 1912), når situationen både tidligere og senere opfattedes helt anderledes i dele af museumsverdenen, sådan som det

fremgår af Svend Larsens bog om Fyns stiftsmuseums historie. Men netop omkring forholdet Nationalmuseet-provinsmuseerne eksisterer der en række myter, både den at Nationalmuseet skulle have modarbejdet og undertrykt provinsmuseerne i urimelig grad, og at disse senere i ligeså urimelig grad skulle have modarbejdet og undertrykt Nationalmuseet. Myterne afspejler de konflikter der nødvendigvis må opstå når en centraliseret virksomhed efterhånden omgives af en decentraliseret struktur. Jeg søgte at skildre nogle af de videnskabelige og samfundsmæssige forudsætninger for denne udvikling, der er yderst kompliceret, og jeg gør bestemt ikke krav på at have belyst emnet fyldestgørende eller tilfredsstillende – det kan først ske når et større kildemateriale står til rådighed. Men C. J. Becker er i sin kritik af min fremstilling tilsyneladende så stærkt bundet til den ene af disse myter, at hans synspunkter på dette spørgsmål både her og senere – i note 13 – forekommer mig meget ensidige.

C. J. Beckers afsluttende kommentarer til mine »fremtidsperspektiver« synes ikke at afsløre principiel uenighed, men snarere konkret uenighed i vurderingen af de enkelte punkter.⁸ Med mine forslag har jeg søgt at ridse nogle af de centrale opgaver op som jeg mener bør diskuteres ved planlægningen af den fremtidige arkæologiske virksomhed, uden her at gøre krav på originalitet. Hensigten var at starte en målsætningsdebat om hvordan arkæologien skal udnytte sine ressourcer fremover, og her synes jeg ikke at C. J. Beckers kommentarer bringer os videre. Det er min opfattelse at man nøje bør analysere de enkelte punkter, sådan at man får fuldt overblik over den hidtidige indsats, fremtidens

6. I et kommende nummer af »Arv og Eje« publicerer Holger Rasmussen en artikel om de danske provinsmuseers historie. Også i et kommende bind af *Årbøger for nordisk Oldkyndighed* vil vigtige aspekter af forskningsmiljøet i 1870'erne og 80'erne blive belyst i en artikel af Per Ole Schousboe om Henry Petersen som vognforsker, hvori dele af hans brevveksling publiceres.

7. Nationalmuseets direktør, M. Mackeprang, karakteriserede i sin mindetale for Sophus Müller dette på følgende måde: »De tidligere ret patriarkalske Tilstande afløstes af et fast og bestemt Styre, som han (Sophus Müller, min tilføjelse) selv yndede at karakterisere som republikansk, men som dog unægtelig mere svarede til en anden Forfatningsform, selvom han ingenlunde var bange for at give sine Medarbejdere ret frie hænder (Mackeprang 1934,9), *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed*).

8. Karakteren af de i note 12 og 13 nævnte synspunkter er mig velkendte, og jeg undlod netop derfor at referere dem. (Jævnfør mine indledende bemærkninger).

behov og de økonomiske fordringer.⁹ Først når det er sket kan man træffe beslutning om hvordan man vil prioritere. I den forbindelse opfatter jeg hverken det nuværende fortidsminderåd eller det oprindelige forslag som tilfredsstillende. Der bør i stedet etableres et forum, hvor repræsentanter for alle institutioner på lige fod taler sig frem til samarbejde og koordinering i det omfang det er muligt. Et sådant forum – eller råd – bør ikke have besluttende myndighed; dets handlekraft bør være forankret i nødvendigheden af gensidig enighed.

Det ville have været interessant hvis C. J. Becker havde taget to eller tre punkter i min artikel op til en grundig diskussion; det kunne der sikkert være kommet noget frugtbart ud af. Men C. J. Becker kan desværre ikke nøjes med at diskutere de punkter hvor han er uenig med mig, og så lade det øvrige stå uanfægtet. I stedet søger han med udgangspunkt i isolerede enkeltheder, skæv opfattelse af teksten og manglende forståelse af NA at så generel mistillid til begge artikler. En sådan debatform finder jeg ikke frugtbart. I stedet for at befordre den diskussion af fagets metodiske udvikling som min artikel lægger op til, blokerer C. J. Beckers indlæg snarere for den. Og hvor jeg har bestræbt mig på at undgå at inddrage personlige og institutionelle modsætningsforhold, bærer C. J. Beckers indlæg stærkt præg heraf. Ikke mindst for de læsere der står udenfor den arkæologiske verden må dette gøre et uheldigt indtryk, og indlæg af den art tjener i mine øjne ikke nogen videnskab til ære.

Jørgen Jensen:

En kommentar til debatten om
Dansk arkæologi – fortid og fremtid

For få år siden udkom i Oslo en bog af Øystein Lønn, en af de yngre norske prosaskribenter. »Arkæologerne« hed bogen, og den foregår i et ikke nærmere bestemt land med totalitært styre. Stærke konflikter præger

det samfund: politirazzier, undergrundsaktioner, undertrykkelse og vold er dagligdags begivenheder. I denne destruktive malstrøms midte befinder sig nogle arkæologer. De er ved at foretage en udgravning. De skræmmende og voldsomme begivenheder optager dem imidlertid ikke. De arbejder upåvirket videre i deres lille udgravningsfelt.

Sådan har en forfatter i 1970'erne skildret det politisk passive og virkelighedsfjerne menneske: som arkæolog. Det er længe siden, snart hundrede år, at arkæologien blev kaldt »en fremragende national videnskab«. Udtrykket blev skabt af en af fagets førstemænd, Nationalmuseets direktør Sophus Müller.

Der ligger flere generationer mellem de to opfattelser. Men da generationer har det med ikke blot at følge efter hinanden men også kan eksistere samtidigt, kan vidt forskellige, generationsbestemte opfattelser meget vel trives side om side. Det er også det indtryk man får, når man læser de foregående siders debat omkring en yngre dansk arkæologs artikel i sidste hefte af *Fortid og Nutid*.

Den skarpe tone i debatten lader ane, at her står noget på spil. Måske også noget mere end kommentaren umiddelbart udtrykker. Der kunne derfor være grund til at se bort fra en række enkeltheder i diskussionen og i stedet rette opmærksomheden mod de mere generelle synspunkter, som de to forfattere giver udtryk for.

Kristian Kristiansens artikel »Dansk arkæologi – fortid og fremtid« er bl.a. et forsøg på at give et signalement af faget arkæologi og dets udøvere i tiåret efter, at studenteroprøret og de begyndende krav fra statsmagtens side om en stærkere styring af forskningen for alvor havde udløst den krise, som længe havde truet vort universitetssystem.

Det er ikke nogen let opgave, Kristian Kristiansen har sat sig, men udgangspunktet er reelt nok. Det er fagets krise og den kendsgerning, at arkæologiens kulturhistoriske anvendelighed i stigende grad er blevet betvivlet blandt andre, beslægtede discipliner. I sin kommentar hertil fremholder C. J. Becker –

9. Jeg har foreløbig søgt at bestemme »Dansk arkæologis fremtidige publikationsbehov« på grundlag af en analyse af de sidste 12 års produktion. Denne redegørelse vil blive publiceret i nærmeste fremtid.